

Rasspecifik avelsstrategi RAS för Nova Scotia Duck Tolling Retriever, Tollare

Innehåll

Inledning	5
Instruktion	5
Generellt om rasen	6
Rasens historia, bakgrund och utveckling	6
Kanada	6
Sverige	6
Övergripande mål ur Tollarklubbens stadgar	8
Övergripande strategier för rasklubben:	8
Rasens population/avelsstruktur	9
Nulägesbeskrivning.....	9
Populationsstorlek, registreringssiffror	9
Genomsnittlig kullstorlek	9
Inavelstrend (inavelsökning)	10
Användning av avelsdjur.....	11
Generationsintervall	11
Barnbarn	12
Import av material från andra länder.....	13
Workshop	13
Mål.....	14
Långsiktiga mål	14
Kortsiktiga mål.....	14
Strategier	14
Prioriteringar och strategier för att nå målen	14
Hälsa	15
Nulägesbeskrivning.....	15
Generell beskrivning av helhetssituationen i rasen	15
Förekomst av hälsoproblem, sjukdomar och/eller defekter	16
Hälsoenkät, Agria Breed Profile.....	16
Autoimmuna sjukdomar	16
Höftledshälsa	17
HD-index	18
Armbågsledsstatus	19

Ögonhälsa	20
Övrig hälsa och avvikelser	22
Degenerativ encefalopati	24
Övriga rasspecifika DNA-tester.....	24
Förekomst av reproduktionsproblem	25
Workshop	25
Mål.....	26
Långsiktiga mål	26
Kortsiktiga mål.....	26
Strategier	26
Prioriteringar och strategier för att nå målen	26
Mentalitet och funktion	27
Nulägesbeskrivning.....	27
Jaktprov, funktion- och mentalbeskrivningar, enkätsvar	27
Tollingjaktprov	27
Funktionsbeskrivning Retriever (FB-R)	28
Mentalitet beskrivningar	28
BPH	29
Vardagsbeteenden	32
Enkät.....	33
Workshop	33
Mentalitet och bruksegenskaper i förhållande till rasstandarderna.....	33
Mål.....	34
Långsiktigt mål:.....	34
Kortsiktiga mål:.....	34
Strategier	34
Prioriteringar och strategier för att nå målen	34
Exteriör	36
Nulägesbeskrivning.....	36
Exteriörbedömning.....	36
Workshop	37
Mål.....	38
Långsiktigt mål:.....	38

Kortsiktigt mål:	38
Strategier	38
Prioriteringar och strategier för att nå målen	38
Summering.....	39
Population och Avelsstruktur	39
Hälsa	39
Mentalitet och Funktion	40
Exteriör	41
Prioritering av viktiga kortsiktiga och långsiktiga mål	41
Plan för fortsatt arbete i klubben	41
Källhänvisningar.....	42
Ordlista	43

Bilagor*

Bilaga 1a – Agria Breed Profiles Liv 2011-2016

Bilaga 1b – Agria Breed Profiles Veterinärvård 2011-2016

Bilaga 2a - Hälsoenkäter 2003, 2005

Bilaga 2b – Hälsoenkät 2016

Bilaga 3 - SKK policyuttalanden

Bilaga 4 – Exteriör Raskompendium 2015

Bilaga 5 – Varför 0:ar våra hundar på tollingjaktprov

Bilaga 6 – BPH-500 analys

Bilaga 7 – Frågeställningar Rasproblematik från SKK

Bilaga 8 – Workshop RAS 2018

Bilaga 9 - Dokumentation av arbetet med RAS och utlåtande föregående RAS

* bilagorna är samlade i en egen pdf-fil.

Inledning

Detta RAS-dokument innehåller rasspecifika handlingsplaner för vår ras Nova scotia duck tolling retriever, fortsättningsvis benämnd tollare. Svenska Kennelklubbens kennelfullmäktige 2001 beslutade om att det ska finnas RAS, rasspecifika handlingsplaner för varje ras. RAS tillsammans med SKKs grundregler, stadgar och policys samt djurskyddslagstiftningen ska användas som vägledning i avelsarbetet för tollaren. Dokumentet tas fram av rasklubben i samarbete med uppfödarna och fastställs av SKKs Avelskommitté.

Tollarklubben följer SKKs avelspolicy: *"Rasens utveckling och framtid grundar sig på uppfödarnas val av avelsdjur och att aveln måste vara målinriktad, långsiktig och hållbar, så att den inte leder till brister avseende hälsa, funktion, mentalitet eller exteriör. En förutsättning för detta är, att rasen inte töms på genetisk variation."*

Vidare fastställer SKKs grundregler att:

"Hundavel ska bedrivas på ett sådant sätt att det främjar både tikens och avkommans hälsa och välbefinnande. Varje medlem som upplåter sin hund till avel ska vara väl förtrogen med SKKs avelspolicy samt med rasens standard, provregler, registreringsregler och rasspecifika avelsstrategi, samt aktuella bestämmelser i djurskyddslagstiftningen. Uppfödningen ska ske kvalitetsmedvetet och med stort ansvar."

Instruktion

RAS är inget regelverk, utan en vägledning i rasklubbens och uppfödarnas gemensamma strävan att långsiktigt säkerställa en frisk, sund och funktionell hundras.

Detta dokument är tänkt att användas i det dagliga arbetet i klubben och hos dess uppfödare. Det beskriver rasens nuläge och vilka mål och strategier som behövs för att rasen ska fortsätta utvecklas positivt. Det övergripande målet är att tollaren ska vara en frisk, sund allsidig jakthund som även lämpar sig att vara en aktivitet- och familjehund som följer samhällets krav.

Baserat på nulägesbeskrivningen har avelsmål och strategier skapats för de kommande fem åren utifrån de långsiktiga målen som sträcker sig över en tioårsperiod.

I dagens samhälle utvecklas tekniken hela tiden. Utvecklingen avser både tester/undersökningar vi kan utföra på våra hundar och möjligheten att sprida olika typer av information. Informationen kan röra såväl enskilda individer och specifika grupper av hundar, som allmän information om rasen eller hunden som art. Detta informationsflöde kräver att alla uppfödare, hanhundsägare och övriga som är intresserade av rasen hela tiden bör ha ett källkritiskt tänkande till allt det de läser. Fokus för aveln bör hela tiden ligga på rasen som helhet.

De kortsiktiga målen och strategierna i RAS ska läsas och följas så långt det går, men man måste vid val av avelsdjur även se till helheten och använda sunt förnuft. Avsteg ska kunna motiveras.

Tollarklubben vill att fokus ska ligga på att avla med rasens bästa i åtanke. Avel som grundar sig på personliga och/eller känslomässiga beslut som inte gynnar rasen som helhet ska undvikas i möjligaste mån. Ledord att tänka på vid avel är. "Tillsammans med fokus på rasens bästa".

Generellt om rasen

Rasens historia, bakgrund och utveckling

Kanada

Från Kanadensiska Tollarklubben, Tollerclub of Canada:

Background:

The Nova Scotia Duck Tolling Retriever, or Toller for short, is a medium-sized breed of gundog bred primarily for hunting. It is the smallest of the retrievers, and is often mistaken for a small Golden Retriever. Tollers are known to be intelligent, alert, high-energy dogs. Tollers get their name because of their ability to lure or "toll" waterfowl within gunshot range. The breed originated in southwestern Nova Scotia, Canada, where they were used for tolling and retrieving ducks.

History:

The breed was developed in the community of Little River Harbour in Yarmouth County, Nova Scotia, around the beginning of the 19th century to toll waterfowl and as an all purpose hunting dog. The breed was originally known as the Little River Duck Dog or the Yarmouth Toller. Its exact origins are not known but it appears that possibly spaniel and setter Pointer-type dogs, retriever-type dogs, and rabbit hounds were used to develop the breed. Farm collies also went into the mix as many became herding dogs as well as hunting dogs and family pets.

The Toller was officially admitted to the Canadian Kennel Club in 1945. Declared the provincial dog of Nova Scotia in 1995, the breed is the only Canadian breed recognized in this way."

Sverige

Som alla raser har naturligtvis även tollaren en uråldrig, sägenomspunnen historia! Liksom övriga retrieverraser är tollaren en jakthund, framavlad för att apportera döda eller skadade fåglar. Tollaren skiljer sig dock från de övriga retrieverraserna genom att

den även används innan skottet för att locka fåglarna inom skotthåll, det är detta som kallas för tolling. Den "tollande" hunden springer, hoppar och leker längs stranden fullt synlig för andflocken. Ibland försvinner hunden utom synhåll för att, med hjälp av den gömda jägaren som kastar små pinnar eller bollar till hunden, snabbt dyka upp igen. Hundens lekfulla beteende väcker ändernas nyfikenhet och de luras att komma inom skotthåll. Tollaren sänds därefter ut för att apportera de skjutna fåglarna.

Det finns dokumentation redan från 1600-talet som visar att Micmac indianerna använde sig av små röda hundar för lockjakt, men det dröjde ända till 1945 innan tollaren blev godkänd som ras hos Kanadensiska Kennelklubben. Då registrerade Colonel Colwell på Nova Scotia de första 15 hundarna, ingen av dessa finns återfinns dock i dagens stamtavlor. Under 50-talet fanns det bara fyra uppfödare av tollare i Kanada, dessa registrerade emellertid inte sina hundar, antagligen tyckte man det var för dyrt och komplicerat. Men 1958 slöt sig tre av dessa uppfödare samman och registrerade 13 vuxna hundar (alla ganska nära släkt) och 1959 registrerades sedan den första tollarkullen. Man tror dock att det har använts fler hundar än vad som framgår av stamtavlorna. Uppfödarna brydde sig helt enkelt inte om att registrera alla hundar de hade, eftersom det var både besvärligt och dyrt och man kan nog räkna med att de äldre stamtavlorna med stor sannolikhet inte alltid är helt korrekta.

Även i Sverige har man använt sig av tolling som jaktform, vilket finns beskrivet i äldre jaktlitteratur. Trots det kom den första tollaren inte till Sverige förrän 1984, men redan 1985 registrerades de första kullarna. Därefter ökade registreringsciffrorna snabbt, för att stabilisera sig i början på 1990-talet.

I början startade tollarna i Sverige enbart på retrieverjaktprov, med första tollaren som gick till pris 1987. 1997 hölls de första inofficiella tollingjaktproven och vid klubbmötet 2000 beslutade Tollarklubbens medlemmar att tollingjaktproven skulle få officiell status. Det första historiska officiella tollingjaktprovet ägde rum i maj 2007. Till att börja med fanns endast nybörjarklass och öppenklass, men 2012 infördes även elitklass och därmed möjligheten att erövra titeln Svensk Tollingjaktprovschampion, SE J(t)CH.

Som kuriosita kan nämnas att de två första tollarna med titeln SE J(t)CH som kom 2013, var båda glädjande nog även Utställningschampions, sammanfattningsvis funktionella och sunda hundar av championkvalité.

Övergripande mål ur Tollarklubbens stadgar

Rasklubben Nova scotia duck tolling retrieverklubben, Tollarklubben, har följande övergripande mål för tollarrasen:

- väcka intresse för att främja avel av mentalt och fysiskt sunda, jaktligt och exteriört fullgoda rasrena hundar
- bevara och utveckla rasens specifika egenskaper och verka för utveckling av dressyr och praktiskt bruk av denna
- informera och sprida kunskap om rasens beteende, dess fostran, utbildning och vård
- bevaka och arbeta med frågor som har ett rasspecifikt intresse för hundägaren och hundägandet

Övergripande strategier för rasklubben:

- Genom Tollarklubbens informationskanaler: klubbtidning, hemsida, sociala medier, medlemsmöten, föreläsningar, informationsbrev, klubbaktiviteter, mässor, avelspolicy, kennellista och uppfödarträffar, informera och bevara kunskap hos uppfödare och rasintresserade om aktuell rasspecifik information samt allmän information som rör rasen, inom ämnena avel, hälsa, mentalitet, funktion och exteriör.

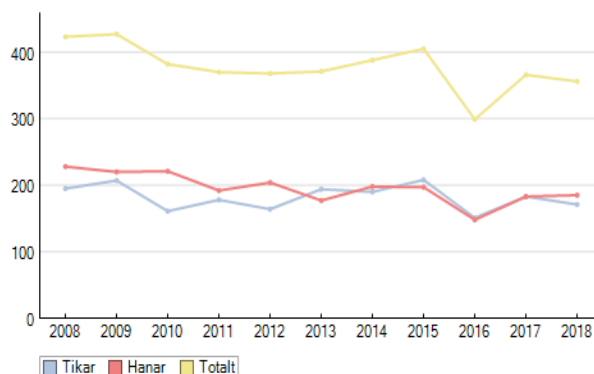

Rasens population/avelsstruktur

Nulägesbeskrivning

Populationsstorlek, registreringsiffror

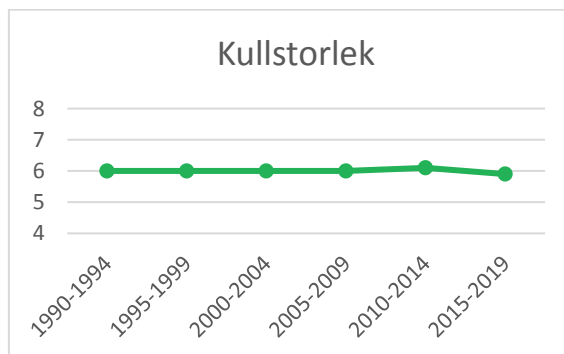
Den senaste tioårsperioden registreras i genomsnitt 370 st tollare per år och generellt har antalet minskat lite de senaste åren. Det föds något fler hanhundar än tikar (se figur 1) och den genomsnittliga tollarkullen består av ca 6 valpar (se figur 2).

Figur 1 Utvecklingen av registrerade och födda tollare i Sverige under åren 2008 – 2018

Genomsnittlig kullstorlek

Under åren 1990-2018 har den genomsnittliga kullen legat på 6st, år 2019 ligger den på 5,7 (sept-19) vilket är något lägre än tidigare år vid samma tidpunkt. Trenden upplevs tidigare år ha varit enstaka stora kullar och år 2019 enstaka små kullar.

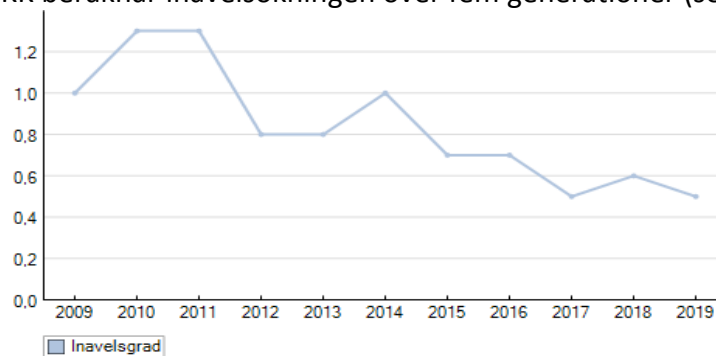

Figur 2 Visar utvecklingen av genomsnittlig kullstorlek för tollare i Sverige under åren 1990 – 2019 enligt SKK Avelsdata

Inavelstrend (inavelsökning)

Tollaren är, som de flesta andra raser, inavlade från början och har en sluten population och därför pratar man om att man vill hålla ökningen av inaveln på en låg nivå. Ordet inavelsökning används för att beskriva detta och för detta räknas det ut ett mått som kallas inavelsgrad, detta tillsammans påvisar inavelstrenden i rasen.

Enligt SKK låg den genomsnittliga inavelsökningen hos tollare år 2018 på: 0,6 %. Sedan 2003 har inavelsökningen enligt SKK legat på 2% eller under, och sedan 2012 på 1% eller under. SKK beräknar inavelsökningen över fem generationer (se figur 3).

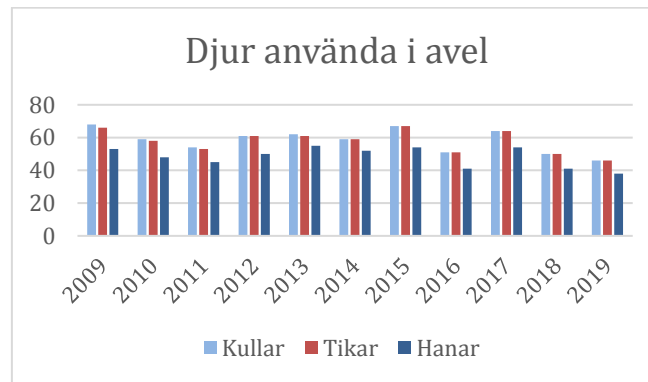
Figur 3 Inavelstrenden över fem generationer under åren 2009 – 2019 enligt SKKs Avelsdata

Genom att hålla nere inavelsgraden i kombinationen/rasen, så minskar risken att två individer som bär på ett anlag för icke önskvärda egenskaper dubblas, som exempelvis förändringar i immunförsvaret, lägre fertilitet eller ärftliga missbildningar. Saknas genetisk variation i en ras kan det bli svårt att förändra eller hantera avvikelser/egenskaper eftersom det då blir omöjligt att göra ett avelsurval.

Enligt K9data.com, frivillig hunddatabas i USA med ca 50.000 tollare från hela världen, är den genomsnittliga inavelsgraden för rasen räknat på tio generationer 14,55% och för hundar födda efter år 2000 är inavelsgraden 11,18%. K9data.com visar högre inavelsökning för rasen jämfört med SKK eftersom de beräknar på tio generationer jämfört med SKKs fem. Detta påvisar lite om hur det ser ut i tollarrasens population som helhet i världen.

Användning av avelsdjur

Antalet tollare idag uppgår till ungefär 3000 individer. Alla dessa hundar används naturligtvis inte i avelsarbetet och bidrar därmed inte med gener till nästa generation. Ur genetisk synpunkt är det totala antalet hundar därför inte så intressant, utan man brukar istället inrikta sig på det antal hundar som används i avel. För att inte förlora för många betydelsefulla gener är det viktigt att använda så många olika avelsdjur i olika kombinationer som möjligt. Andelen hanar som används i avel är alltid färre än andelen tikar (se figur 2 för fördelningen använda avelsdjur i Sverige åren 2009-2019). Det är dock viktigt att använda så många olika hanar som möjligt för att behålla den genetiska variationen. En äldre avelsdebut är att rekommendera både ur en mognadssynpunkt samt ur synpunkt att man då har längre tid att utvärdera om hunden/släktingar drabbas av några sjukdomar/avvikelser som innebär att den inte bör gå i avel.

Figur 4. Använda avelsdjur under åren 2009-2019

Generationsintervall

Generationsintervallet har betydelse för inavelsökningen i rasen, då inaveln ökar för varje generation. Rekommenderat generationsintervall för hund är 5 år. Ett kortare generationsintervall än 5 år kan utgöra ett hot mot rasens hälsa och livsduglighet. Enligt SKK Avelsdata var generationsintervallet: 2014: 4,8år, 2015: 4,9år, 2016: 4,8år, 2017: 4,6år och 2018: 5,2 år. Tollaren ligger därmed bra till.

Barnbarn

Rekommenderat antal barnbarn per avelshund ligger på 10% av en generation (5 år). För många barnbarn innebär att samma gener finns för mycket inom rasen, vilket då kan utgöra en risk för rasens hälsa och livsduglighet. Man mäter i barnbarnskurvor för där ser man vilka hundars generationer/valpar som går vidare i rasen och därmed hur mycket deras gener återkommer.

År 2019 motsvarar det en rekommendation på max 180 barnbarn för ett avelsdjur i vår ras.

Under 2019 ligger ett antal hundar över vad som är lämpligt och några håller på att närma sig den rekommenderade gränsen. Några av dessa är även nära släkt med varandra. Flera av hundarna är äldre/avlidna och i avelsplanering kan det vara av vikt att vara observant på om nämnda hundar tenderar att återkomma även i bakomliggande generationer.

Tollarna tio i topp på barnbarnslistan är nr 1 har 281 svenska barnbarn och nr 10 har 142 (SKK Avelsdata, sept-2019)

Komplett aktuell barnbarnskurva/lista finns på SKK Avelsdata, Avelsstruktur – barnbarn, den uppdateras kontinuerligt av SKK.

Import av material från andra länder

Användandet av utländska (ej svenskfödda) hanar under åren 2007 – 2018 totalt: 93 st

- 18 st importerade hanar (svenskregistrerade) använda i avel i Sverige
- 13 st norskregistrerade hanar
- 9 st danskregistrerade hanar
- 28 st finskregistrerade hanar
- 3 st amerikanskregistrerade hanar
- 4 st kanadensiskregistrerade hanar
- 6 st tyskregistrerade hanar
- 1 st polskregistrerade hane
- 8 st holländskregistrerade hanar
- 2 st italienskregistrerade hanar
- 1 st schweizregistrerad hane

Under samma period användes 40 st olika importerade tikar samt 3 utlandsregistrerade tikar i avel. (SKK Avelsdata, sept-2019)

Workshop

En workshop med temat Rasproblematik anordnades av Tollarklubben år 2018 för alla medlemmar inför den kommande RAS-revideringen. Inom specifika kategorier diskuterades det fritt fram olika rasproblematiker inom vår ras, först i små grupper och till sist i helgrupp. De graderades på en skala 1-5, 1=liten rasproblematik 5=stor rasproblematik.

Under kategorin Avel uppkom: "Få hanhundar används" som graderades på skalan 5 av 5 samt "Förarkänsliga hundar vid parning" som graderades 1 av 5 (se bilaga 8)

Mål

Långsiktiga mål

Att bevara och öka kunskaperna hos uppfödare och hanhundsägare så att all avel bedrivs på ett sådant sätt att vi dels bevarar och utvecklar tollarens rasspecifika egenskaper, samt dels begränsar risken för att sprida anlag för sjukdomar och defekter vidare inom populationen.

Kortsiktiga mål

- Att rasen ska ha en genomsnittlig inavelsgrad under 2%
- Att öka avelsbasen och den genetiska balansen i rasen

Strategier

Prioriteringar och strategier för att nå målen

- Ingen parning ska överskrida 3% i inavelsgrad över fem generationer
- Öka spridningen av antal hanhundar i aveln och öka användningen av äldre hanhundar som ej gått i avel tidigare.
- Vid avelsplanering ta hänsyn till barnbarnskurvor.
- Utvärdera och följ kullstorleken i rasen
- Bevara och öka kunskapen om genetik utifrån ett rasperpektiv
- En hanhund bör inte ha mer än 3 kullar innan de två första kullarna uppnått två års ålder. Det är för att ge möjlighet till både hanhunds- och tikägare att utvärdera avkommorna.

Hälsa

Nulägesbeskrivning

Generell beskrivning av helhetsituationen i rasen

Tollaren anses som en frisk ras generellt utan större hälsoavvikelser. Enligt Hälsoenkäten 2016 anser de flesta tollarägarna att deras tollare är en "Hund med mycket gott eller gott allmäntillstånd"

Enligt Agria Breed Profile (bilaga 1), som innefattar statistik från ungefär hälften av tollarpopulationen visar att tollaren har lite lägre risk för dödsfall jämfört med andra raser

Tikarna inom rasen lever generellt lite längre men uppsöker veterinärvård lite oftare, jämfört med de andra raserna där hanhundar oftast lever långt.

Orsak till dödsfall och/eller veterinärvård kan uppkomma både på grund av sjukdom, skada, arv och miljö. Statistiken som nämns är utifrån det som täcker försäkring och uppnår över självriskgränsen.

Medianålder för att uppsöka veterinärvård är 5,2 år och vid dödsfall är 7,4 år, vilket båda är samma som för övriga raser.

Enligt ABP är vanligaste dödsorsaken cancer, men tollaren löper marginellt mer risk att dö av cancer än andra hundraser.

De orsakerna som både med stor risk leder till dödsfall och samtidigt är vanliga vid dödsfall i rasen är: mage/tarm, urinvägar övre, neurologiskt och cancer, i jämförelse med andra raser.

De vanligaste diagnoserna för alla hundar oavsett ras (inkl tollaren) är:

1. Kräkningar/diarré, 2. Rörelseproblematik, 3. Hudtumörer (godartade/elakartade) och 4. Hudskador. Tollaren har en marginell högre risk att använda veterinärvård än andra raser.

Det som sticker ut för tollarna är Reumatisk sjukdom/Inflammation i CSN (Centrala Nervsystemet) som finns inom kategorin Rörelseproblematik som tollarna har högre risk att drabbas av i jämförelse med andra raser. Detta utmärker sig fortfarande som vid tidigare versionerna av Agrias Breed Profiles statistik (1995 – 2016). Även i tidigare RAS revisioner är de autoimmuna sjukdomarna ("Tollarsjukan", SRMA, IMRD och SLE) det som belyses som en viktig del i hälsoarbetet för att bibehålla en frisk ras.

Förekomst av hälsoproblem, sjukdomar och/eller defekter

Hälsoenkät, Agria Breed Profile

Här nedan belyser vi lite närmare det som finns undersökt i 2016 års hälsoenkät som Tollarklubben publicerade för alla tollarägare med totalt 530st inkomna svar, samt mer ur Agrias Breed Profile vars senaste version kom ut i slutet av 2018. Omkring hälften av den svenska tollarpopulationen finns försäkrade hos Agria. (Se bilaga 1a och 1b)

Hälsoenkäterna för 2003 & 2005 finns redovisade i Bilaga 2a och

Hälsoenkätesundersökningen 2016 finns redovisad i Bilaga 2b

Autoimmuna sjukdomar

Här hittar vi bl.a. SRMA, IMRD och SLE-komplex som drabbar våra tollare. SRMA uppträder företrädesvis hos yngre individer i rasen, oftast är debuten under 2 år, där 6-12 månader är en vanlig ålder då man kan se symptom som muskelsmärta, feber och nackstelhet. IMRD eller SLE-komplex är vanligare i åldrarna 2-6 år, med mer reumatisk värk i leder och muskelsmärta än SRMA, men även njur-och leverpåverkan kan ses. Många tollare visar påvisar även ett positivt ANA-test (dvs. de har antinukleära antikroppar som är riktade mot antigener i cellkärnan, t.ex. antikroppar mot DNA) Antalet tollare som uppvisar typiska symptom för dessa sjukdomar ligger i linje med vad vi sett i rasen under tidigare år. Ärftligheten är inte påvisad eftersom sjukdomarna är av en komplex natur. Det betyder att flera genetiska parametrar samverkar med miljöfaktorer och orsakar att hunden blir sjuk.

Forskningen har gjort fina genomslag, men då det är en komplicerad genetisk bakgrund till sjukdomarna, så ligger det i framtiden om och när det kan finnas DNA-test. Men tack vare forskningsframgångarna, så har rasen idag ett bra underlag till hur man effektivt kan diagnostisera och finna en medicinstrategi för att få en symptomfri individ. Sjuka hundar ska inte användas i avel.

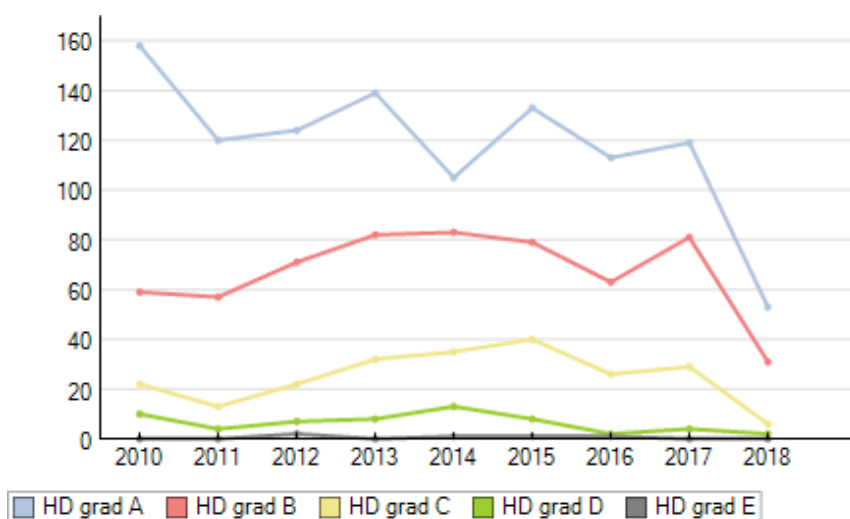
Höftledshälsa

Höftledsdysplasi är en felaktig utveckling av höftleden som sker under uppväxten. Risken att utveckla HD har både en genetisk och en miljöpåverkande faktor. Från 12 månaders ålder kan man höftledsröntga sin tollare och resultatet avläses av SKK och publiceras på deras Hunddata/Avelsdata. Tollaren ingår i SKKs Hälsoprogram för Höftleder på nivå 2, vilket innebär att för att få registrera en kull valpar, skall bägge föräldrarna ha en känd HD-status innan parning.

I genomsnitt höftledsröntgas 65 % av en årskull (2008 – 2016).

I genomsnitt har: 57% HD grad A, 29% HD grad B, 11% HD grad C, 3% HD grad D och 0,3% HD grad E

Genomsnittlig andel friröntgade tollare (HD-grad A och B) är cirka 85 %. Cirka 14 % har en HD-belastning (HD-grad C, D eller E).

Figur 5: Antalet HD-röntgade tollare födda 2010-2018 och dess utfall

Snittåldern för röntgen ligger nu på 14 månader, vilket är den lägsta snittåldern sett under åren 2010 – 2018.

2011 ökade andelen med HD grad B och har sedan dess legat runt 29% – 37% av andelen röntgade hundar och 2013 ökade andelen med HD grad C och har sedan dess legat mellan 12% – 15 %.

Åren 2012, 2014, 2016 & 2018 har lägre antal födda än genomsnittet för perioden (370 i genomsnitt)

HD-index

I januari 2016 fick rasen tillgång till index för HD och det är ytterligare ett avelsverktyg för att kunna se hur höftledshälsan ligger till i rasen. Index innebär att man, förutom individens eget röntgenresultat, även tar hänsyn till släktingars resultat för att skatta hundens nedärvningsförmåga (avelsvärde) avseende HD. HD-index publiceras i SKK Avelsdata och uppdateras varje vecka.

Eftersom index är ett bättre mått på hundens nedärvningsförmåga än enbart dess röntgenresultat, bör avelsarbetet avseende HD baseras på hundens indexvärde snarare än på hundens röntgenresultat.

Hundar med höftledsstatus A, B eller C får användas i avel, med rekommendationen att föräldradjurens genomsnittliga HD-index vid parningstillfället ska vara större än 100, d v s $(\text{index far} + \text{index mor})/2 > 100$. Denna rekommendation innebär att avkommorna förväntas få ett index för HD som är bättre än genomsnittet i rasen (referenspopulationen).

Utländska avelshundar som saknar eget HD-index i SKKs Avelsdata ska ha HD-status A eller B i enlighet med tidigare regler.

Det som är viktigt att komma ihåg är att det är **kombinationen mellan två individer** vid eventuell planerad parning som HD-indexet kan vara till störst hjälp för att på ett statistiskt sätt se en högre eller mindre chans att få en HD fri gradering (HD grad A alt. HD grad B) på eventuella avkommor.

HD-index öppnar därför upp för att även kunna använda individer som har HD grad C till skillnad mot tidigare. Ett högre index för en kombination förväntas ge avkommor med bättre ledhälsa än genomsnittet för rasen. HD-index är ett bra instrument för att inte tappa bort värdefulla individer i rasen som kan tillföra/bevara egenskaper som vi annars kunna förlorat. HD-index kommer att utvärderas med tiden, men i dagsläget är det för tidigt att säga något om vad det har inneburit för rasens ledhälsa.

SKKs rekommendation för HD-index:

”SKKs generella rekommendation är att föräldradjurens genomsnittliga index vid parningstillfället (d.v.s. avkommans preliminära kullindex) ska vara större än 100, vilket innebär att avkommorna förväntas få ett index som är bättre än genomsnittet i rasen. Det preliminärt index över 100 är en rekommendation från SKK och medför inte några påföljder avseende registrering av avkommorna.

I avelsarbetet är det många egenskaper rörande hälsa, mentalitet o s v som ska vägas in i avelsbeslutet. Av den anledningen kan uppfödare i vissa fall bedöma att det är motiverat att göra en parning som har ett något lägre HD-index än det rekommenderade med anledning av att föräldradjuren anses ha andra förtjänster som motiverar parningen”.

Siffror för HD-index (genomsnitt grundat på åren: 2013 - 2017)

HD grad A har ett genomsnittligt HD index på: 107

HD grad B har ett genomsnittligt HD index på: 94

HD grad C har ett genomsnittligt HD index på: 87

HD grad D har ett genomsnittligt HD index på: 80

HD grad E har ett genomsnittligt HD index på: 67

Medelvärde för HD-index för populationen mellan åren 2010-2017

År	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Index	95	97	98	98	97	98	100	101

Armbågsledsstatus

En onormal utveckling i armbågsleden kan leda till armbågsdysplasi, vilket förkortas ED (Elbow Dysplasia). I armbågsdysplasi ingår flera olika onormala tillväxtrubbingar som leder till benpålagringar. Vanligaste tillväxtrubbingen (generellt bland raser) är FCP (fragmentering av processus coronoideus).

Rasen är relativt förskonad från armbågsdysplasier (se figur 6a).

Sett över åren 2008 – 2018 ligger ED på en genomsnittlig nivå på 95,8 % friröntgade individer. Av de individer som har ED grad 3 är det till större delen FCP som påvisats. Under de senaste 10 åren har 15 individer totalt haft ED-grad 3, varav 5 var födda under 2016.

Tollaren har hälsoprogram på nivå 1, dvs. registrering av resultat utan krav på status före registrering av kull.

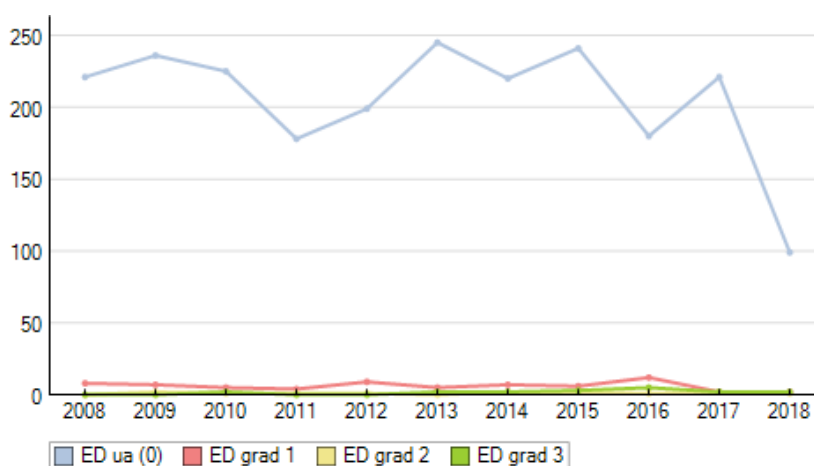
Omkring 65% av alla tollare röntgar sina armbågar och snittåldern för röntgen ligger på 14mån, åldern har sjunkit de senaste åren precis som för HD röntgen.

Diagnos	2008	2009	2010	2011	2012
ED ua (0)	221 (96,5 %)	236 (96,3 %)	225 (96,6 %)	178 (97,3 %)	199 (95,2 %)
ED grad 1	8 (3,5 %)	7 (2,9 %)	5 (2,1 %)	4 (2,2 %)	9 (4,3 %)
ED grad 2		2 (0,8 %)	1 (0,4 %)	1 (0,5 %)	1 (0,5 %)
ED grad 3			2 (0,9 %)		

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
	245 (97,2 %)	220 (95,2 %)	241 (95,6 %)	180 (90,9 %)	222 (97,4 %)	103 (95,4 %)
	5 (2,0 %)	7 (3,0 %)	6 (2,4 %)	12 (6,1 %)	2 (0,9 %)	2 (1,9 %)
		2 (0,9 %)	2 (0,8 %)	1 (0,5 %)	2 (0,9 %)	1 (0,9 %)
	2 (0,8 %)	2 (0,9 %)	3 (1,2 %)	5 (2,5 %)	2 (0,9 %)	2 (1,9 %)

Figur 6a: Antalet ED-röntgade hundar födda 2008-2018 och dess utfall, tabell ovan och diagram underst

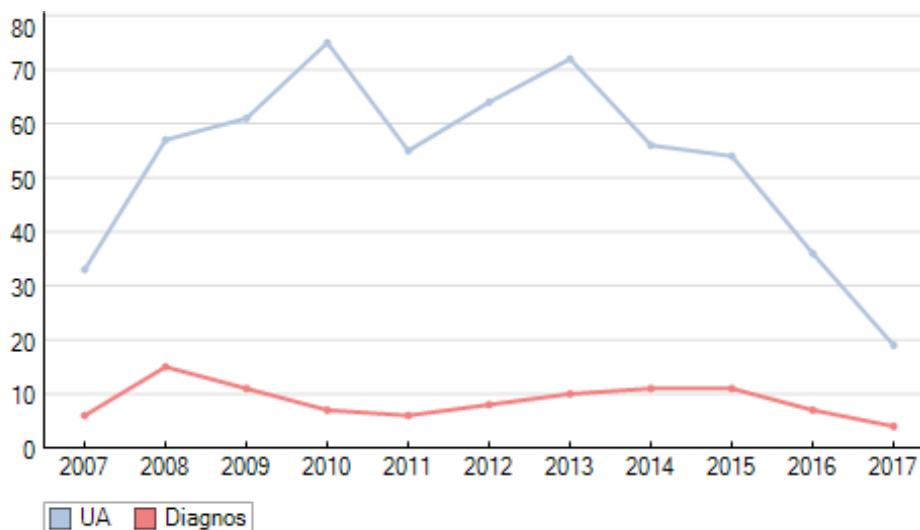
Figur 6b: Antalet ED-röntgade hundar födda 2008-2018 och dess utfall, tabell ovan och diagram underst

Ögonhälsa

Tollaren ligger på nivå 1 i hälsoprogram för Ögon, vilket innebär att alla resultat registreras, men det finns inget krav på känd status det vill säga ögonlysning innan registrering av en kull. Alla ögonlysningsresultat samt DNA-test för prcd-PRA som utförs med SKKs allmän remiss DNA-test registreras hos SKK. Sedan DNA-testet kom anses prcd-PRA nu vara under kontroll.

Ögonhälsan hos våra tollare är bra, ögonsjukdomar drabbar ett fåtal per år, få tollare har någon allvarigare diagnos. Sett över åren 2007-2017 är i genomsnitt 90-96% av de ögonlysta individer fria utan anmärkning. År 2011 infördes ett nytt ögonlysningsprotokoll av SKK med flera kryssrutor för specifika diagnos (se figur 7b). Den vanligaste avvikande diagnosen vid ögonlysningsprotokoll är Distichiasis, det vill säga hårstrån som ligger mot hornhinnan. Det kan röra sig om alltifrån ett hårstrå till dubbla rader av ögonhår, det innebär att hunden ibland kan ha rinnande ögon och i värre fall

behöves även operation. Distichiasis i sig är inget avelshinder, men en av avelspartnerna bör vara helt utan anmärkning. Allvarliga och/eller ärftliga ögonsjukdomarna tenderar att uppstå i ung- och medelålder.

Figur 7a: Antalet ögonlysta tollare födda 2007-2017 och dess utfall

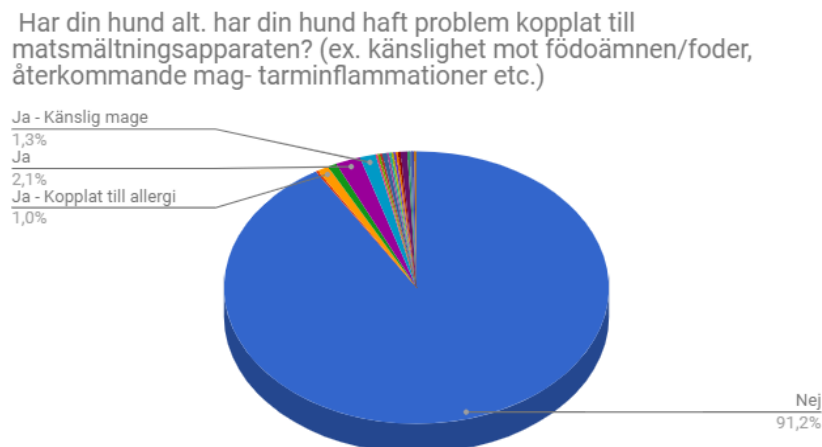
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
-								
- PPM		1						
- PPM, iris-iris lindrig		1						
- Ögon, RD					1			
- Lindrig RD/näthinneveck					1			
Artresia puncta lacrimalis				1				
Micropapill		1						
Distichiasis	4	5	10	7	10	6	4	
- Katarakt, partiell främre	1	1		1				
- Katarakt, partiell cortex främre, lindrig. Ärftlighet kan f.n. ej bedömas		1						
- Katarakt, partiell cortex främre, lindrig. Genetisk betydelse okänd				1				
- Katarakt, partiell cortex främre, måttlig. Ej ärftlig	1							
- Katarakt, partiell bakre							1	
- Katarakt, partiell cortex bakre, lindrig. Ej ärftlig							1	
- Katarakt partiell främre Y-söm	1				1			
- Katarakt, partiell cortex främre Y-söm, lindrig. Ärftl. kan f.n. ej bedömas	1							
- Katarakt, partiell cortex främre Y-söm, lindrig. Genetisk betydelse okänd					1			
- Retinopati					1			
- Retinopati. Genetisk betydelse okänd					1			
Ögon, ua	55	64	72	56	54	36	23	6
Corneadystrofi				1				

Figur 7b: Antalet ögonlysta tollare födda 2011-2018 och dess specifika utfall

Övrig hälsa och avvikelser

Mage/tarm

Tittar man på 2016 års hälsoundersökning så svarade 8,8 % av tollarägarna att deras hund har eller har haft något problem kopplat till matsmältningsapparaten där känslig mage, reaktioner på vissa proteiner, lätt dålig i magen/stressmage och gastrit var de vanligaste angivna orsakerna.

Figur 8: Visar svarsdiagram för Matsmältningsapparaten ur Hälsokenkät 2016

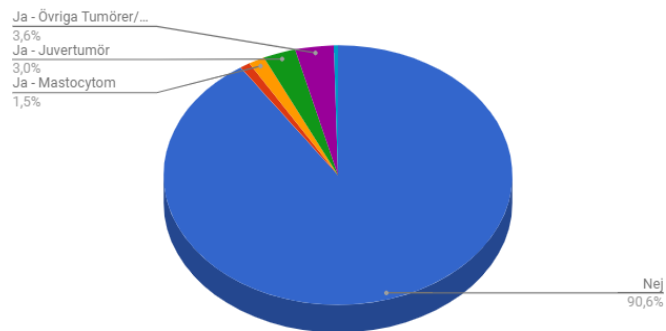
Tumörer/Cancer

I hälsoundersökningen 2016 under frågeställningen angående om ens hund haft någon tumör eller cancerdiagnos uppger 9,4 % att deras hundar haft detta. Av dessa uppger 3% juvertumörer som orsak och 1,5 % mastocytom (olika grader). Andra tumörer som angavs var bland annat lymfom, cancer i urinblåsa, tumör i sköldkörteln, tumör i mjälten, tumörer i testiklarna, tumör i magsäcken, tumörer lokaliserade till huden samt andra godartade tumörer.

I Agria Breed Profiles senaste version framkommer det att rasen både har högre risk och ofta söker vård för neoplasi (onormal, okontrollerad, ny celltillväxt vilket kan vara tumörliknande tillväxter), det framkommer inte om det är godartad eller elakartad tillväxt.

Har din hund haft någon Tumör eller Cancer diagnos?

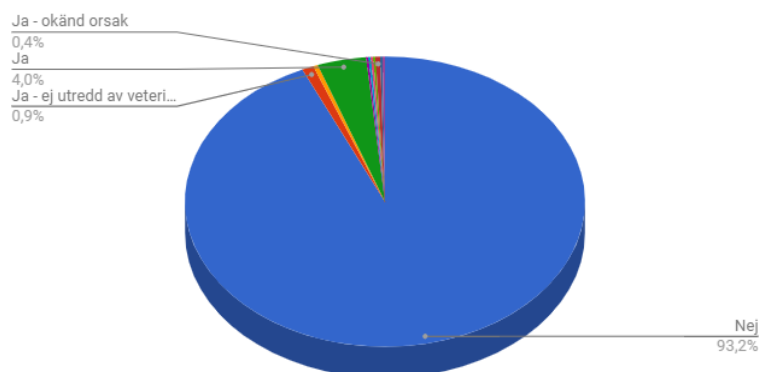

Figur 9: Svarsdiagram ur avsnitt Tumörer/Cancer ur Hälsoenkät 2016

Allergier

Vid 2016 års Hälsoundersökning svarade 6,8 % att deras hund har någon form av allergi. Till större delen uppvisar hundarna en överkänslighet mot mer än ett "allergiämne", och vanligast förekommande allergi är damm- och förråds kvalster. Men även allergi mot pollen och fiskprotein finns bland de vanligaste förekommande anledningarna till allergi. Andra allergiämnen som nämns är: mögel och katt. Symptom som är mest observerade är klåda på olika kroppsdelar ex. nosparti & tassar samt irritation/klåda i öronen. De flesta klarar sig bra på antingen medicinering eller att man tar bort källan som ger hunden allergi.

Har din hund någon form av Allergi?

Figur 10: Svarsdiagram avsnitt Allergi ur Hälsoenkät 2016

Hormonrelaterade sjukdomar

Här ser vi bl.a Hypotyreos, som i de vanligaste fallen är av autoimmun karaktär hos rasen. Hypothyreos är vanligt även i andra raser och symptom kan vara varierande

men vanligtvis ser man en viktökning, hudproblem, ex. håravfall (alternativt sätter inte ny päls eller pälsens struktur och kvalitet förändras), trötthet men även fertilitetsproblem.

I 2016 års Hälsoundersökning uppgav 2,4 % att deras tollare har underfunktion i sköldkörteln, dvs Hypotyreos.

Navelbräck

Enlig 2016 års hälsoundersökning svarade 5,3 % att deras hund har alternativt haft navelbräck. *Se bilaga 3 för SKKs Policyuttalande om medfödda navelbräck.*

Degenerativ encefalopati

Degenerativ encefalopati förkortas DEN eller DE och är en neurologisk sjukdom. Det är en ny sjukdom som sedan 2015 har diagnostiserats för tollare. År 2015 kom även ett DNA-test för sjukdomen. Sen testet kom har inga nya fall uppkommit. Sjukdomen upplevs vara begränsad och under någorlunda kontroll men en kartläggningsperiod fortsätter enligt riktlinje med DNA-tester för sjukdomar med enkel recessiv nedärvning då sjukdomen upplevs dramatisk. Statistik från OFA (som tillhanda håller DNA-testet) visar på 1480 st testresultat i världen: 87,2 % Normal/Clear, 12 % är Carrier och 0,9 % är Affected/At risk

Övriga rasspecifika DNA-tester

För övriga rasspecifika DNA-tester hänvisar Tollarklubben till SKKs policyuttalande för DNA-tester:

Tillämpning av genetiska tester i avelsarbetet, Ur protokoll AK 5/2014,

§ 80 DNA-tester inom hundavel

”Genetiska tester är ett utmärkt verktyg i avelsarbetet för bättre hälsa hos våra hundar, förutsatt att dessa tester är tillförlitliga, relevanta och används på ett klokt sätt. Uppfödare och hundägare bör noggrant utvärdera nyttan med och konsekvenserna av ett genetiskt test innan detta utförs. Risker med ett ensidigt eller överdrivet fokus på DNA-testresultat är att andra viktiga åkommor eller egenskaper hamnar i skymundan. SKKs avelskommitté vill understryka vikten av att man i avelsarbetet utgår ifrån hur vanligt förekommande och hur stort kliniskt problem en sjukdom är, snarare än att utgå ifrån vilka tester som finns tillgängliga. Om en sjukdom inte utgör ett kliniskt problem i rasen och/eller det DNA-test som erbjuds för denna åkomma inte anses tillförlitligt är det bättre att avstå från att testa sin hund. Risker är annars att avelsbasen begränsas på felaktiga grunder, eftersom du som uppfödare är skyldig att ta hänsyn till

testresultatet i ditt avelsarbete. Det är viktigt att ha i åtanke att hundavel handlar om mycket mer än enstaka sjukdomar, och att genetiska tester, även om de idag är många, inte ger hela bilden"

Förekomst av reproduktionsproblem

Under avsnittet Hormonsjukdomar i Hälsoenkäten 2016 har vi även titta lite på fertiliteten. 21,7 % av de svarande angav att deras tollare var kastrerad och vanligaste orsakerna var på grund av sjukdom (för både tik och hane), för att få bort "hanhunds beteende" eller för att hunden inte ska gå i avel (antingen avslutat sin avelskarriär alternativt inte ska användas i avel)

För hanhundar så angavs att 11.1 % haft problem relaterat till prostatan. (4.5% av hanhundarna hade behandlats medicinskt och är inte kastrerade, medans 4,1% är kastrerade på grund av dessa besvär.) Därutöver har 4.1% haft nedsatt fertilitet och/eller cystor på prostatan. I Agria Breed Profile för orsaker tollarägare söker veterinärvård för så hittar man prostatabesvär på 22:a plats.

På tidsidan så angavs det att 3.8% av tikarna hade haft livmoderinflammation som lett till kastration, medans 1.4% har behandlats medicinskt och har därmed sin livmoder kvar. När det kommer till problematik kopplat till reproduktionsorganen så har 9,9% angivit att de har upplevt problem bland annat. beteendeförändringar kopplade till löp, cystor på äggstockarna, svår skendräktighet, onormalt långa löp, täta löp (3-4 ggr/år), parning som ej resulterade i valpar, resorberade valpar. I Agria Breed Profile för orsaker tollarägare söker veterinärvård för så hittar man Juvertumör på 9:e plats och Livmoderinflammation på 14:e plats.

Workshop

En workshop med temat Rasproblematik anordnades av Tollarklubben år 2018 för alla medlemmar inför den kommande RAS-revideringen. Inom specifika kategorier diskuterades det fritt fram olika rasproblematiker inom vår ras, först i små grupper och till sist i helgrupp. De graderades på en skala 1-5, 1=liten rasproblematik 5=stor rasproblematik.

Inom kategorin Avel listades "Förarkänsliga hundar vid parning" som graderades på en skala 1. Under kategorin Hälsa graderades "Många DNA-tester" både som 1 och som 4, "Cancer, Allergier" grad 3 och 4, "Kastration" grad 4 (som även kan ingå i kategorin Avel) och "Tollarsjuka, övertolkar symtom/egen diagnostik" som grad 2. Under kategori Exteriör graderades "HD/HD-index" till grad 4 (vilket även kan ingå i kategori Hälsa)

Mål

Långsiktiga mål

Det långsiktiga målet är att minska sjukdomar och defekter i rasen.

Kortsiktiga mål

Att frekvensen av de uppmärksammade hälsoproblemen ej ska öka under den närmaste femårsperioden

Strategier

Prioriteringar och strategier för att nå målen

- Fortsätta arbeta med att minska de autoimmuna sjukdomarna i rasen.
- Arbeta med att förbättra det allmänna hälsotillståndet i rasen.
- Utvärdera kullstorleken i rasen
- Bevara och öka kunskapen om DNA-testers påverkan i avelsarbetet, populationen och genetiken med hänvisning till SKKs policyuttalande för DNA-tester.
- Att alla parningar har ett preliminärt HD-index på minst 100.
- Att inte använda hund med ED i avel och inte dubbla ED belastade linjer
- Att minst ett avelsdjur ska ha känd DNA-status med fritt resultat avseende prcd-PRA enligt SKK riktlinjer.
- Att hundar med allvarliga och/eller ärftliga ögonsjukdomar inte ska användas i avel samt att avelsdjur är ögonlysta inom 12 mån före parningstillfället. Hund som uppnått 8 års ålder behöver bara ögonlysas en gång efter 8 års ålder.
- Att minst en förälder är DEN-testad med fritt resultat och att sjuka hundar inte används i avel

Mentalitet och funktion

Hundens mentalitet kan förenklat beskrivas som ett pussel av egenskaper. Hur de olika pusselbitarna ska se ut beror på hundens funktion, dvs dess arbetsätt. Egenskaperna ska även passa in utifrån samhällets krav på mentalitet.

Det är ett ökande antal tollare som kommer till start på de olika prov, beskrivningar och utvärderingar som finns tex Tollingjaktprov och BPH. Arbetet med att få tollarens mentalitet och jaktliga egenskaper beskrivna funktionellt fortsätter. Som ett komplement har Tollarklubben även använt sig av funktionsbeskrivning för att kartlägga rasens funktion.

De flesta som idag köper en tollare vill ha en arbetande hund. Även då tollarna används aktivt hos många inom flera områden av jaktligt träning, startar på jaktprov, praktiskt jakt så är det även många som använder sina hundar i andra grenar som till exempel lydnad, bruks, spårarbete och agility. Sett över tiden har det jaktliga intresset ökat bland medlemmarna i Tollarklubben, vilket kan ses på en sakta ökande trend i starter på officiella jaktprov.

Nulägesbeskrivning

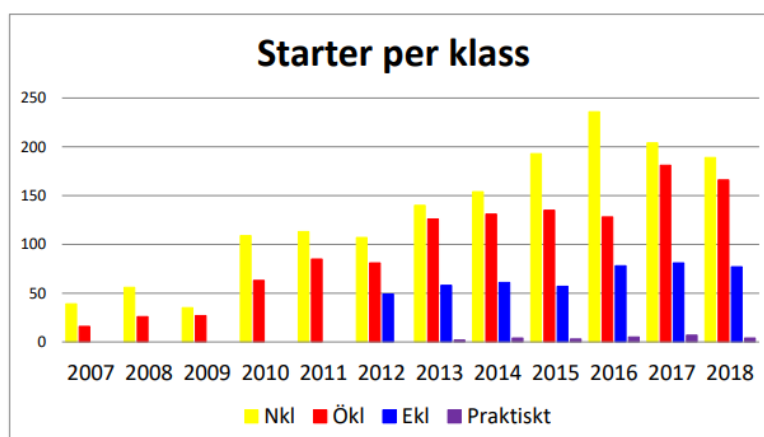
Jaktprov, funktion- och mentalbeskrivningar, enkätsvar

Tollingjaktprov

Det är en hög andel tollare som startar och tränar för jaktprov samt nyttjar i praktisk jakt. I genomsnitt sen förra revideringen startar ca 180st olika hundar per år och ca 390 st starter per år, en hund kan ha startat flera gånger samma år och tidigare år.

Mellan åren 2013-2017 hade lite över hälften av alla startande tollarna gått till pris (52-55%), under 2018 sjönk det till lite under hälften (48%).

Granskning av Tollingjaktprovsprotokollen genomförs årsvis för att utvärdera exempelvis varför hundar ej får pris (0:a). Konsekvensanalys arbetas fram på långsikt

Figur 11: Antal startande hundar per klass

	Antal hundar	Nkl	Ökl	Ekl	Tot	0:or	3:or	2:or	1:or	% Pris	% 1:or
2013	161	140	126	58	324	144	72	54	54	55,6	16,7
2014	166	154	131	61	346	156	73	49	68	54,9	19,7
2015	187	193	135	57	388	180	68	60	80	53,6	20,6
2016	212	221	132	75	428	192	79	70	87	55,1	20,3
2017	197	204	181	81	466	221	96	67	82	52,6	17,5
2018	188	189	166	77	432	223	76	60	73	48,4	16,9

Figur 12: Antal hundar, starter (totalen) och andelen prisvärder. En hund kan starta flera gånger under ett år

Funktionsbeskrivning Retriever (FB-R)

Från och med 2014 finns FB-R tillgänglig i hela landet för såväl uppfödare som enskilda hundägare. Beskrivningen består av 11 moment som på olika sätt belyser de specifika retrieveregenskaperna så som apporteringslust, sökluft, problemlösning, vilthantering med mera. Sedan starten 2014 har enbart ett fåtal tollare beskrivits och intresset för beskrivningen är fortsatt låg, därav går det ej att göra någon utvärdering i dagsläget. Tollarklubben fortsätter diskussion om FB-R som avelsutvärderingsverktyg.

Mentalitet beskrivningar

Ett sätt att beskriva mentaliteten på är BPH – Beteende Personlighet Hund.

Syftet är att få en bild av hur hunden reagerar på och hanterar olika situationer. Det handlar bland annat om att möta främmande personer, att leka, att arbeta för att komma åt mat och att stöta på överraskningar. Detta är en beskrivning dvs inget test, tävling eller prov. Den hjälper hundägare att lära känna sin hund lite bättre och är värdefull i avelsarbetet för uppfödare, ras- och specialklubbar. Hundarna får inte vara yngre än 12 månader när de gör beskrivningen.

BPH finns från och med 2012 och är Svenska Kennelklubbens officiella mentalbeskrivning.

Ett annat sätt att beskriva en hunds mentalitet är att använda Svenska Brukshundklubbens mentalbeskrivning, MH. Denna beskrivning prioriteras ej längre inom rasen.

Under 2018 har Tollarklubben tackat ja till att delta i ett pilotprojekt hos SKK avseende framtagande av ett Mentalindex för tollare utifrån BPH.

I en genomsnittlig årsregistrering har ungefär 45% hundägare låtit mentalbeskriva sina hundar, genom antingen BPH eller MH. Siffran har legat stabilt på omkring hälften av en årskull sen 5 år tillbaka och under 5-årsperioden dessförinnan mentalbeskrevs cirka en tredjedel av rasen. Sammantaget har andelen beskrivna hundar ökat genom åren.

BPH

Sedan 2012 har nästan 900st tollare gjort BPH. Positivt att det är flera hela kullar som beskrivs från varierande populationer. Ungefär en tredjedel av årsregistrerade hundar gör BPH.

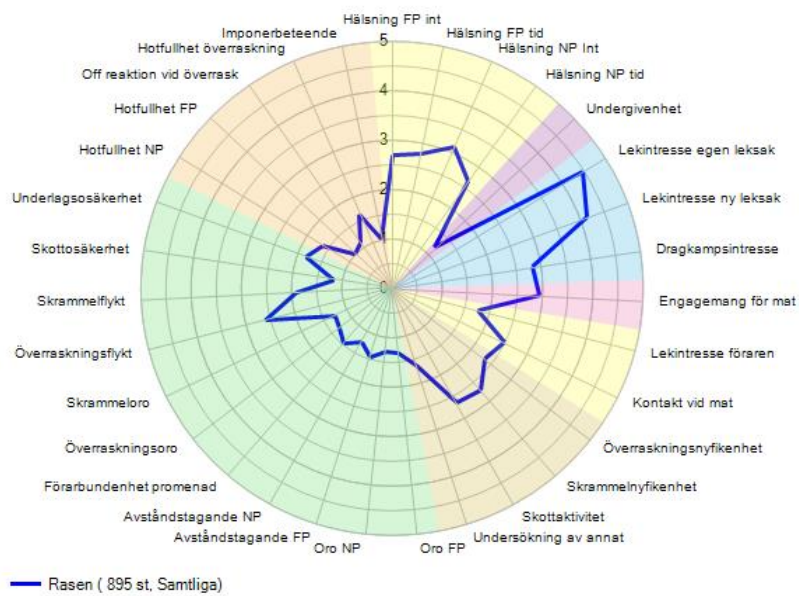
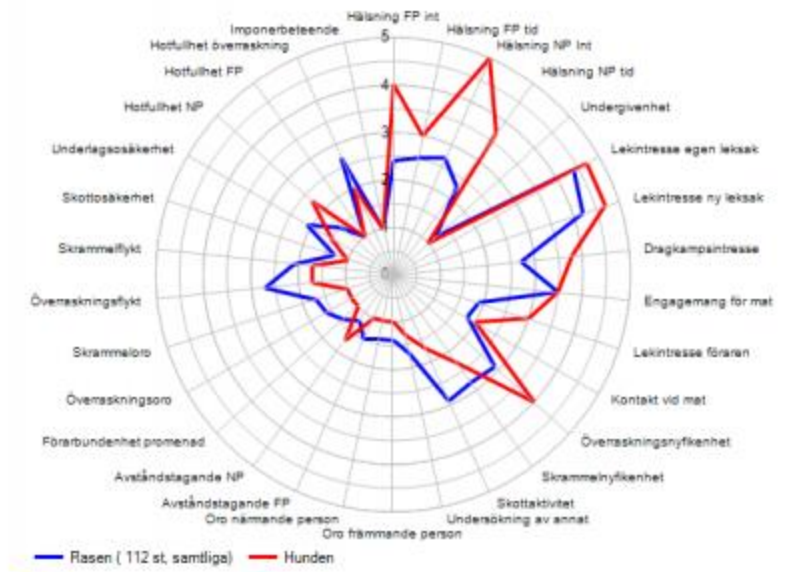
Två analyser utifrån de tollare som gjort BPH har kommit från SKK, först en 200-analys (analys av de första 200 beskrivna hundarna) och därefter en 500-analys (analys av de första 500 beskrivna hundarna). (se bilaga 7)

Sammanställning per år	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Totalt för 2010-2019
Antal födda	385	319	363	388	347	380	302	383	317	266	3 450
Antal starter BPH	63	58	63	128	103	144	100	122	64		845
varav genomförda BPH	62	56	62	124	103	143	95	115	59		819
Med skott	60	56	62	122	103	142	95	114	57		811
varav - hanar	27	25	35	54	48	70	43	50	28		380
varav - tikar	33	31	27	68	55	72	52	64	29		431
Utan skott	2	0	0	2	0	1	0	1	2		8
varav - hanar	2	0	0	1	0	0	0	0	1		4
varav - tikar	0	0	0	1	0	1	0	1	1		4
Ägaren avstår skott	0	1	1	1	0	1	2	0	0		6
Beskrivaren avbryter	0	0	1	3	0	1	4	6	3		18
Ägaren avbryter	1	2	0	1	0	0	1	1	2		8
Oacceptabelt beteende	0	0	0	0	0	0	0	0	0		0
Fördjupad genomgång	0	0	0	1	0	0	1	0	0		2

Figur 13: Tabellen visar tollare registrerade under perioden 2010-2018 som startat ett BPH och dess utfall

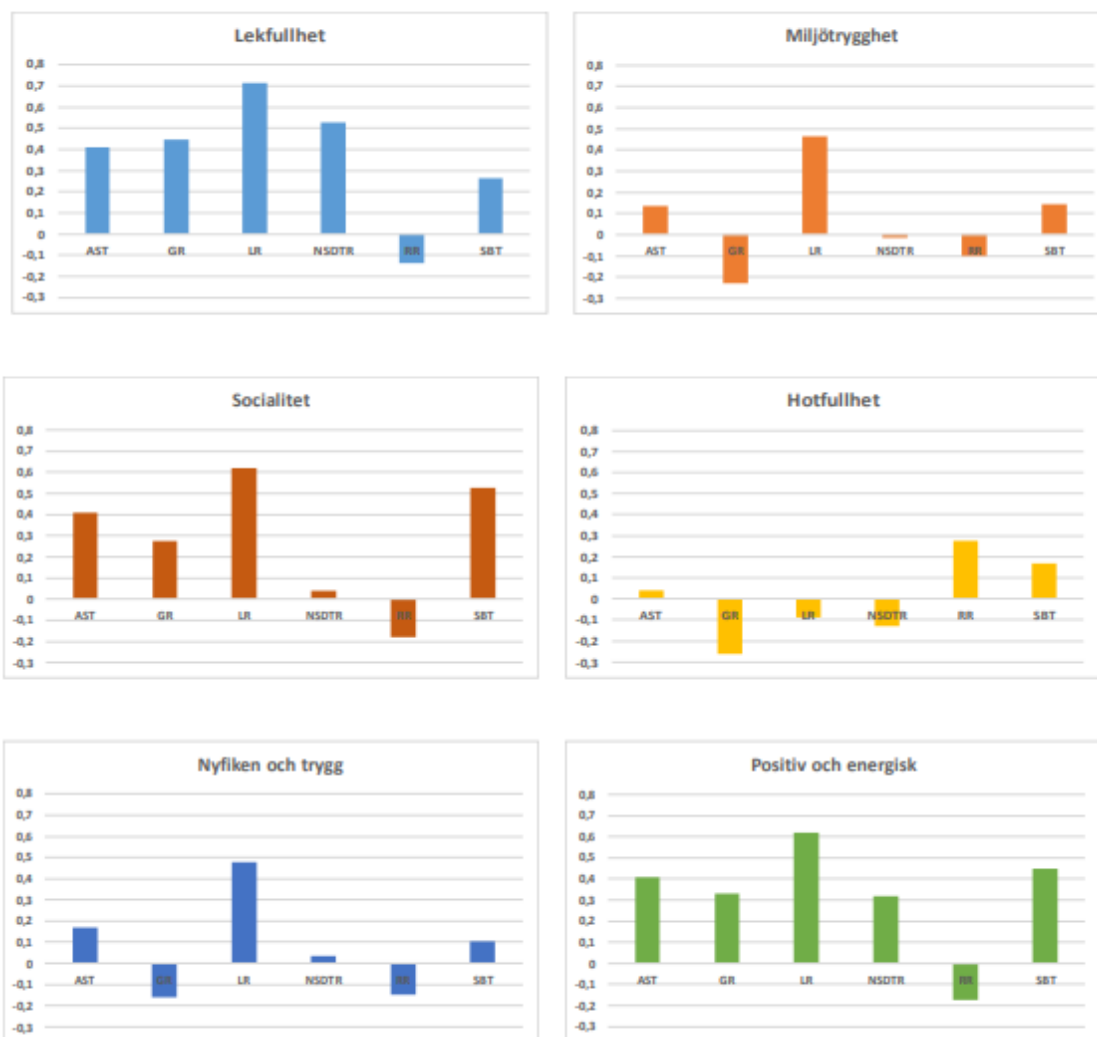
Andelen avbrutna BPH har ökat de senaste åren. Orsaken har varit rädsla hos samtliga hundar där beskrivaren avbrutit och orsak okänd där ägaren avbrutit.

Figur 11: Två figurer med spindeldiagram visar medelvärde på BPH beskrivna tollare per 2012 (överst) och 2019 (underst). Den blå markeringen gäller. Källa: SKK Avelsdata

Medelvärden för egenskapsvärden

Figur 12 Medelvärden för sex egenskapsvärden för sex raser (AST: american staffordshire terrier, GR; golden retriever, LR; labrador retriever; NSDTR; nova scotia duck tolling retriever, RR; rhodesian ridgeback och SBT: staffordshire bullterrier). Noll-linjen motsvarar medeltalet för alla BPH-beskrivna hundar oavsett ras.

I BPH 500-analysen från SKK framgår det av medelvärdena att tollaren som ras i jämförelse alla beskrivna hundar har en hög leklust, medel i miljötrygghet, medelsocialitet, låg hotfullhet, medel nyfiken och trygg, samt hög positivitet och energisk.

I avelsarbete pratar man om arvbarhet och i tabellen visas skattning för arvbarhet inom vissa egenskapsvärden kopplade till BPH. Skattning över 20% klassas som hög arvbarhet.

De tre högst skattade är

1. miljötrygghet,
2. socialitet
3. lekfullhet och nyfiken/trygg.

Egenskapsvärden	Arvbarhet (%)
Lekfullhet	22
Miljötrygghet	27
Socialitet	25
Hotfullhet	20
Nyfiken och trygg	22
Positiv och energisk	11

Figur 16 Arvbarheten i olika egenskapsvärden och dess procent

Inom Tollarklubben anses det vara av vikt för rasen att se hur ”sunda redskap” tollaren har för att handskas med olika situationer. Klubben ser därför att det är viktigast att följa utvecklingen gällande nyfikenhet, kvarstående rädslor/oro och skottreaktion. Sammantaget kan tollaren ses som en medelsocial hund med hög leklust som gärna reagerar mycket vid plötsliga visuella överraskningar. Tollaren reagerar initialt mer för visuella överraskningar än plötsliga ljud, även om en viss ljudkänslighet kan förekomma också. Tollaren har generellt mera nyfikenhet för plötsliga ljud nu än för 5-10 år sedan då tollaren istället reagerade mer på plötsliga ljud än visuella överraskningar.

Vardagsbeteenden

I BPH-500 analysen finns en studie på om det finns kopplingar mellan vardagsbeteenden och BPH. Resultatet visar att det finns vissa kopplingar däremellan. (se bilaga 6)

Enkät

I samband med uppstart av SKKs pilotprojekt Mentalindex hösten 2019, skickade Tollarklubben ut en enkät till 100 st tollar-uppfödare i Sverige, med 27st inkomna svar.

Det svarades generellt:

Vad är en bra tollare?

- *Nyfiken, orädd, trygg i olika miljöer och situationer, på och av-knapp, stresstålig, lagom social.*

Vad är du nöjd med?

- *Lekfullheten och glädjen.*

Vad önskar du förbättra i rasen?

- *Mindre rädslor, stress och ljud.*

Det uppgavs även att tollaren upplevdes ha blivit mindre social än för 15-20år sedan

Workshop

Under den workshop som anordnades av Tollarklubben 2018 för alla medlemmar med temat Rasproblematik inför RAS-revideringen, graderades "Rädslor" både som 1, 2, och 4 av 5 på skalan under kategorin Mentalitet där 1=liten rasproblematik 5=stor rasproblematik. "Hantering utställning" graderades som en 3:a. Under kategorierna Funktion och Mentalitet graderades även "Jaktegenskaper" på skala 4 och "Utvärderingsanalys egenskaper" på skala 3 samt "Ljud" på skala 2 (se bilaga 8)

Mentalitet och bruksegenskaper i förhållande till rasstandarden

Rasstandarden beskriver tollarens karaktär och där står det att tollaren ska vara intelligent, lättdresserad och ha stor uthållighet. Den ska vara en stark och skicklig simmare, en naturlig och säker apportör såväl på land som i vatten, redo för arbete i samma ögonblick en uppmaning till apportering ges. Under arbete har tollaren ett snabbt, framrusande sätt med huvudet nästan i linje med ryggen och svansen med sitt mycket rikliga behäng, i ständig rörelse. Den starka apporteringslusten och lekfullheten är nödvändiga egenskaper för rasens specifika arbetssätt.

Den skall även vara en i hög grad vig, rörlig, alert och beslutsam hund. Många tollare har ett något sorgset uttryck som dock ändras till intensiv koncentration och upphetsning så fort hunden börjar arbeta.

Ur Kanadensiska rasstandarden för tollare: "*Loving and playful to his family, he can be reserved with strangers without being aggressive or overly shy. Aggression is not to be tolerated*"

Mål

Långsiktigt mål:

Det långsiktiga målet är att ha mentalt sunda och stabila hundar som fungerar på ett bra vis, såväl under jakt som i samhället. Samt arbeta för att behålla dess jaktliga egenskaper och utveckla tollaren som en jakthund.

Kortsiktiga mål:

- Att visa på att klubben lägger vikt på mentalitetsfrågor och utvärdering av tollarens jaktliga egenskaper.
- Att öka intresset och medvetenheten för mentalitet och jaktliga egenskaper och dess samband
- Definiera den riktning avelsarbetet för mentalitet bör ta
- Att öka andelen tollare och avelsdjur som genomför en mentalitets beskrivning inom en femårsperiod
- Att öka andelen tollare och avelsdjur som har sina jaktliga egenskaper prövade inom en femårsperiod

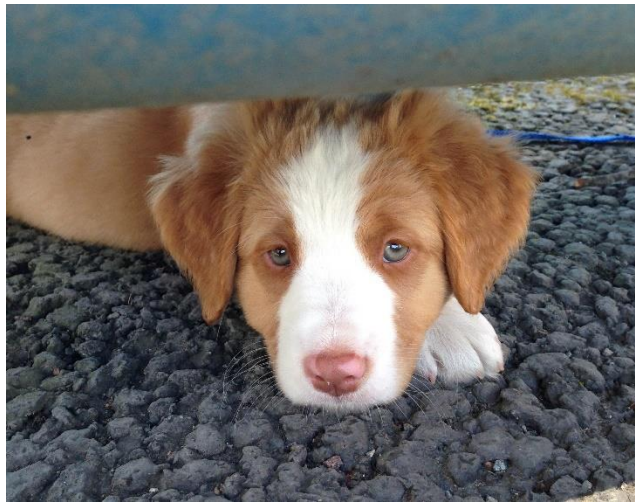
Strategier

Prioriteringar och strategier för att nå målen

- Att öka intresset genom att kontinuerligt informera och framhålla rasens historiska bakgrund och utveckling genom Tollarklubbens samtliga informationskanaler.
- Kontinuerligt informera och öka kunskapen om sambandet mellan mentalitet, funktion och samhällets krav där mental- och funktionsbeskrivningarnas betydelse för rasens bevarande, utveckling och som avelsverktyg är av stor vikt.
- Att genom samverkan arbeta fram handlingsplan om hur bevara och utveckla tollarens mentalitet.
- Fortsätta arbeta med att öka intresset för tollarens jaktliga funktion
- Stimulera till att så många som möjligt deltar i praktisk jakt med sina tollare.
- Öka fokusering på att utvärdera jaktliga egenskaperna på ett jaktprov än den resulterande prisvalören
- Fortsatt aktivt arbeta för utveckling av utvärderingsverktyg av tollarens jaktliga egenskaper tillsammans med uppfödare, tollarägare och SSRK
- Uppmuntra samtliga uppfödare att noggrant beakta tikens och hanhundens jaktliga egenskaper i avelsarbetet

- Arbeta med att öka antal tollare med hög nyfikenhet samt minska antalet med kvarstående rädslor och oro i funktion och vardag.
- Stimulera till fler träningstillfällen och ökade utbildningsinsatser i tex klubbens aktivitetsgrupper och verka för att kunna erbjuda Prova-på jaktprov vid aktivitetsgruppträffar samt Tollarspecialen.
- Fortsatt arbete med kontinuerliga uppföljningar av jaktprovsprotokoll samt noga följa utvecklingen och arbeta fram en konsekvensanalys på lång sikt.

Exteriör

Nulägesbeskrivning

Exteriörbedömning

Dagens möjlighet att bedöma och prissätta exteriör är utställning. Via försäkringsstatistik kan man även upptäcka eventuella exteriöra avvikelser. Prissättningen för rasen på utställning kan generellt variera mycket beroende på stora individuella skillnader inom rasen, men tollaren är i stort en sund och funktionell hund utan ohälsosamma exteriöra avvikelser. Rasen har inte heller någon tydlig uppdelning i jakt- respektive utställningstyp, men man ser tendenser till både lättare och tyngre typer i rasen. Tollarspecialen, som årligen samlar hundratals tollare, är en mycket stor och viktig möjlighet att kunna mönstra rasen. Den är även viktig för det internationella utbytet och ett utmärkt underlag för att följa rasens utveckling.

I genomsnitt de senaste åren bedöms ca 1070 tollare per år på utställningar, drygt 8 % fler tikar än hanar generellt.

Andelen bedömda tollare håller sig i genomsnitt jämnt fördelat i förhållande till andelen årsregistrerade tollare.

Ca 65 % av tollarna bedöms på utställning motsvarande Excellent. 90–95 % av andelen bedömda tollare hamnar inom ramen *"Hund som mycket väl och väl motsvarar rasstandard"* vilket väl motsvarar att tollaren i stort är en sund och funktionell hund utan ohälsosamma avvikelser.

Rasstandarden ger utrymme för relativt stora variationer i höjd då idealmankhöjden för en hanhund över 18 månader är 48-51 cm och för en tik är 45-48 cm, med en tillåten avvikelse på +/-3 cm. Det innebär att det kan skilja 9 cm mellan en stor och en liten hane utan att någon av hundarna för den skull har ett fel jämfört med rasstandardens och 12 cm mellan en liten tik (42 cm) och en stor hane (54 cm).

År	Antal bedömningar	EXC	VG	Disq	KEP	Rap A
2015	1125	63%	30%	0	6	0
2016	1051	69%	25%	0	3	0
2017	1083	73%	22%	4	2	3*
2018	1059	65%	27%	3	4	1

Figur 17: Resultat i antal bedömningar på utställningar 2015-2018 och utfall. * En hund erhöillit 2 disqualified (Excellent, Very Good, Diskvalificerad, Kan Ej Prisbelönas, Rapporeringskod A)

Tollarklubben genomförde en mätning av mankhöjden på hundar i alla åldrar vid Tollarspecialen 2016, totalt mättes 302 st hundar.

En ny mätning kommer att genomföras inom 5 år, varvid en analys av utvecklingen i storlek och en eventuell konsekvensanalys kan genomföras.

Resultat mankhöjd för hundar 18 månader och uppåt:			
Kön	Antal	Genomsnittshöjd	Andel % inom tillåten höjd
Hanhundar	124st	50cm	94%
Tikar	144st	46cm	96%

Figur 18: Antalet hundar, genomsnittshöjd och andelen procent inom tillåten höjd vid genomförd mätning av mankhöjd på Tollarspecialen 2016

Som ett led i ytterligare arbete med rasens exteriör reviderade Tollarklubben Raskompendiet (se bilaga 4) inför Exteriördomarkonferensen 2015. Exteriördomarkonferensen för retrieverdomare arrangerades år 2015 av SSRK. Raskompendiet innehåller dels rasstandarderna dels kommentarer till densamma.

Workshop

Under workshopen med temat Rasproblematik som anordnades av Tollarklubben 2018 för alla medlemmar graderades följande rasproblematiker från 1-5, där 1=liten rasproblematik 5=stor rasproblematik, under kategorin Exteriör: "Lång och lågställd" graderades på skalan 4 och "Varierande storlek" graderades som både 1 och 2 (se bilaga 8)

Mål

Långsiktigt mål:

Det långsiktiga målet är att arbeta med siktet inställt på sunda och funktionella hundar.

Kortsiktigt mål:

- Att hos uppfödare och exteriördomare öka förståelsen för sambandet mellan konstruktion och funktion.
- Utvärdera exteriören i hela rasen vilket innefattar även hundar som enligt rasstandardens har diskvalificerande fel.
- Få klarhet i om rasen storleksmässigt förändras gentemot rasstandardens.

Strategier

Prioriteringar och strategier för att nå målen

- Vi ska fortsätta verka för att tollaren inte delas upp i en jakttyp och en utställningstyp.
- Informera och utvärdera utvecklingen av rasens exteriör och dess samband mellan konstruktion och funktion
- Utveckla dialogen med exteriördomarna, skicka raskompendium till nya exteriördomare samt fortsatt ställa krav på nya exteriördomare att delta på Tollingjaktprov för att bifalla auktorisation.
- Fortsätta arbeta för att så många tollare som möjligt ställs ut på officiell utställning, exteriörbeskrivs eller deltar på Tollarspecialens utställning då det där är en unik möjlighet att bedöma ett stort antal svenska och utländska tollare samt att även hundar med diskvalificerande fel kan delta.
- Genomföra mätning av hundarna på två Tollarspecialer under en tioårsperiod, med en sammanställning och konsekvensanalys som arbetas fram på sikt
- Utvärdera utställningskritiker och försäkringsstatistik för att eventuellt lokalisera ohälsosamma exteriöra avvikelser gällande konstruktion, funktion och hälsa

Summering

Tollaren är en förhållandevis ny ras i Sverige. Den första kom hit 1984, men i hemlandet Kanada går historien så lång tillbaka som till mitten av 1600-talet. Tollaren är liksom alla andra retrievers en jakthund, framavlad för att apportera döda eller skadade fåglar. Tollaren skiljer sig dock från övriga retrieverraser eftersom den även används för att locka fåglarna inom skotthåll. Det är detta som kallas för tolling.

Population och Avelsstruktur

Tollarnas avelsbas är liten. Dagens tollare härstammar alla från tretton hundar som var de första som registrerades i Kanada i slutet av 50-talet. Därför är det fortsatt viktigt att hålla inavelsgraden låg och att undvika att göra om liknande kombinationer samt ta hänsyn till barnbarnskurvan. Det är också viktigt använda äldre hanhundar som ej tidigare gått i avel. Antalet registrerade tollare ligger omkring 370st per år, antalet har minskat lite de senaste åren. Kullstorlekarna minskar i rasen och utvecklingen behöver funderas över och utvärderas. Vid val av avelsdjur ska fokus ligga på rasens bästa, även se till helheten och använda sunt förnuft. Avsteg från RAS ska kunna motiveras.

Hälsa

Tollaren är en hund utan större problem med sjukdomar. Enligt Hälsoenkäten 2016 anser de flesta tollarägarna att deras tollare är en "Hund med mycket gott eller gott allmäntillstånd"

Ungefär 5 % av individerna drabbas av autoimmuna sjukdomar som omfattar bl.a. SRMA (Hjärnhinneinflammation), IMRD (Ledhinneinflammation) och SLE-liknande sjukdom. Alla dessa gick förr under samlingsnamnet "Tollarsjuka". Idag vet vi mer om behandling av dessa sjukdomar och det är eftersträvsamt att få en exakt diagnos, istället för att använda sig av den gamla ospecifika benämningen "Tollarsjukan". Sjukdomarna är kronisk och kan i dagsläget inte botas men symptomen kan lindras med bl.a. kortisonbehandling. Ärftligheten är inte påvisad eftersom sjukdomarna är av en komplex natur. Det betyder att flera genetiska parametrar samverkar med miljöfaktorer och orsakar att hunden blir sjuk.

Beträffande HD så drabbas drygt 13 % av population, de flesta med grad C. Från årsskiftet 2016 har Tollarna fått HD-index. Index innebär att man, förutom individens eget röntgenresultat för HD, även tar hänsyn till släktingars resultat för att skatta hundens nedärvningsförmåga avseende HD. Index för HD skattas rutinmässigt varje vecka och värdena publiceras i SKKs Avelsdata

Andelen ED ligger i genomsnitt på ca 4 %, de flesta med lindriga pålagringar.

Ögonhälsan hos tollarna är bra, en del ögondefekter finns i rasen men få tollare har någon allvarligare diagnos. Sedan DNA-testet avseende prcd-PRA togs i bruk har sjukdomsfallen i princip upphört. Viktigt är att minst ett avelsdjur har fritt DNA-status avseende prcd-PRA innan parning. De flesta hundar som ögonlyses är utan anmärkning. Vanligaste orsaken till anmärkning på ögonen är distichiasis, dvs extra ögonhår.

DEN är en ny neurologisk sjukdom som sedan 2015 har diagnostiserats för tollare. År 2015 kom även ett DNA-test för sjukdomen. Sen testet kom har inga nya fall uppkommit. Sjukdomen upplevs vara begränsad och under någorlunda kontroll.

Mentalitet och Funktion

Hundens mentalitet kan förenklat beskrivas som ett pussel av egenskaper. Hur de olika pusselbitarna ska se ut beror på hundens funktion, dvs dess arbetssätt. Egenskaperna ska även passa in utifrån samhällets krav på mentalitet.

Jaktprovsstatistik för Tollingjaktproven finns sedan 2007 då proven fick officiell status i Sverige.

Sedan införandet av tollingjaktprov så har andelen tollare som startat på jaktprov ökat. I genomsnitt sen förra revideringen startar ca 180st olika hundar per år och ca 390 st starter per år, en hund kan ha startat flera gånger samma år och tidigare år.

Till pris på tollingjaktprov går ca 50%, andel har minskat något senaste åren. Arbetet med att fokusera på jaktegenskaper och bedömningarna i jaktprovsprotokollen fortsätter.

År 2014 introducerade SSRK en funktionsbeskrivning retriever, FBR, med syfte att pröva och utvärdera den jaktliga funktionen där resultatet av beskrivningen officiellt stambokförs. Tollarklubben har inte kunnat utvärdera FB-R som avelsverktyg på grund av lågt intresse och deltagande, för få hundar beskrivna. Tollarklubben fortsätter diskussion om FB-R som avelsutvärderingsverktyg

De senaste åren har drygt hälften av tollarna mentalitetbeskrivits, antingen med BPH (Beteende- och personlighetsbeskrivning hund) eller MH (Mentalbeskrivning hund), vilket är mycket positivt. Större delen av populationen finns representerad, vilket innebär att vi får en god bild över rasens mentala status utifrån mentalitetsbeskrivningarna. BPH är den nyaste beskrivningen och prioriteras inom rasen.

Tollarklubben är med i SKKs pilotprojekt för att ta fram ett Mental-index utifrån BPH.

Jämförelsedigram inom BPH visar att tollaren generellt är medel i miljötrygghet, nyfiken/trygg och socialitet samt hög i lekfullhet jämfört med alla BPH-beskrivna hundar oavsett ras. Vid beskrivningarna de senaste åren uppvisar tollaren generellt ökad oro och något mindre nyfikenhet vid plötsliga visuella överraskningar men minskad oro vid ljud jämfört med tidigare år.

Det finns delar av tollarens mentalitet som inte beskrivs i mentalitetsbeskrivningarna, varför det är nödvändigt att analysera även de jaktliga egenskaperna.

Exteriör

Bland dagens svenska tollare finns en stor variation i typ och storlek men generellt uppfyller tollarna kraven enligt rasstandard. Rasen har inte uppdelats i en utställnings- och en jaktvariant.

För att utvärdera tollarens exteriör finns tillgång till utställning och exteriörbeskrivning och arbetet fortskrider att rasstandarderna följs av domare för så homogen bedömning som möjligt.

Ca 65% av tollarna bedöms på utställning motsvarande Excellent. 90-95 % av bedömda tollare hamnar inom ramen "*Hund som mycket väl och väl motsvarar rasstandard*" vilket väl motsvarar att tollaren i stort är en sund och funktionell hund utan ohälsosamma avvikelser.

Prioritering av viktiga kortsiktiga och långsiktiga mål

1. Tollaren skall fortsatt vara mentalt och fysiskt sund samt jaktligt och exteriört funktionell
2. Den svenska populationen skall förvaltas genom att få genetisk balans i rasen och på långsikt även för tollarrasen internationellt
3. Förekomsten av hälsoproblem ska inte öka. Autoimmuna sjukdomar, HD och det allmänna hälsotillståndet är prioriterade

Plan för fortsatt arbete i klubben

Arbeta för att bevara och öka informationsflöde och samverkan mellan klubben och medlemmar.

Källhänvisningar

Böcker, tidskrifter & uppsatser

Blohmé Pia, *Näthinnesjukdomar hos hund*, SLU 2004
Folkman Jane et al, *Thyroid/Addison's Study in Tollers*, Michigan State University
Högman et al, *Hunduppfödarens handbok*, 1999
Könemann, *Symptom och botemedel*, 2000
Rasbok 2003
Raskompendium Exteriör, 1994 och 2015
Rasstandard för Nova Scotia Duck Tolling Retriever SKK,
Information om röntgenkontroll av leder Svensk Veterinärtidning 12/00
Klubbtidningen Tollaren, årgångarna 1988-2005
Alison Strang & Gail MacMillan, *The Nova Scotia Duck Tolling Retriever*, 1996
Wallin Håkansson Berit, *Kompendium "Hundögonkurs, Katrineholm 001119"*
Veien, Anne Kristi, *Tollarsjuka hos hund: en retrospektiv studie med journalsammanställning av 18 hundar*, SLU 2004
Wiholm Zander Anette, *Renal dysplasi hos hund*, SLU 2003
Wikström Birgitta, *Hundens sjukdomar*, 1996,

Websidor och dataprogram

SKK:s Avelsdata, www.skk.se
SSRK:s Rasdata, www.rasdata.nu
Genetica, www.genetica.se
Lathunden, Per-Erik Sundgren
Reumatikerförbundet, www.reumatikerforbundet.org
SKK, Svenska Kennelklubben, www.skk.se
SSRK- Svenska Spaniel och Retriever klubben, www.ssrk.se
Tollarklubben, www.tollarklubben.se
Nova Scotia Duck Tolling Retriever Club of Canada (NSDTRCC), <https://toller.ca/>
Hundgenetikgruppen, <http://hunddna.slu.se>
Ofa-orthopedic foundation for animals, www.ofa.org
K9data.com, <https://www.k9data.com/>

Övrigt

Agria Breed Profile 2011-2016
Hälsoenkät, Tollarklubben 2016
BPH 500-analys SKK
Jaktprovsprotokoll och utställningskritiker
Workshop av Tollarklubben 2018 och 2019
Enkätundersökningar av Tollarklubben om rasproblematik 2018, valpförmedling 2018, mentalitet 2019
Tollarklubbens övriga verksamhetsarbete.

Ordlista

SKKs ordlista om Avel och Genetik: <https://www.skk.se/sv/uppfoadning/tips-rad/ordlista-avel-och-genetik/>

SKKs ordlista om Mentalitet: <https://www.skk.se/sv/Vara-dokument/Ovriga-dokument/Avel-och-halsa/mentalitet-ordlista/>

Arvbarhet – ett matematiskt mått som anger hur eller svårt det är att förändra en egenskap genom avelsarbete.

Inavelsökning/inavelsgrad- Genom att begränsa inavelsgraden i varje enskild parning kommer även inavelsökningen, och förlusten av genetisk variation, i rasen som helhet att bli långsammare.

Barnbarnskurva- Är en sammanställning över antalet barnbarn till hanar respektive tikar i rasen. Antalet barnbarn visas i tabell eller i diagram och är tänkt att ge vägledning över vilka djurs gener som fått stor spridning i rasen genom att deras avkommor i stor utsträckning gått vidare i avel. En hund kan ha fler avkommor och barnbarn utomlands än de som finns i SKKs databas. Kallas ibland även för farfarskurva.

HD-index- Index innebär att man, förutom individens eget röntgenresultat för HD/ED, även tar hänsyn till släktingars resultat för att skatta hundens nedärvningsförmåga avseende dessa egenskaper. Index för HD och ED skattas rutinmässigt varje vecka och värdena publiceras i SKKs Avelsdata.

SRMA- Steroid responsive meningitis arteritis är en typ av hjärnhinneinflammation/meningit som drabbar unga hundar, vanligtvis är de 6 till 18 månader vid insjuknande. Symtomen, som ofta uppkommer mycket akut, är feber, nacksmärta och nedsatt allmäntillstånd. Hunden upplevs ofta som mycket stel och vill inte röra på sig.

IMRD-Immune mediated rheumatic disease. Reumatisk ledvärk eller IMRD drabbar lite äldre hundar jämfört med SRMA. De flesta hundar är 2 till 6 år vid insjuknande. Symtomen kan komma smygande eller akut. Det vanligaste symtomet är stelhet efter vila. IMRD är en autoimmun sjukdom.

SLE- Systemisk lupus erythematosus är en autoimmun sjukdom och liknar på flera sätt den autoimmuna sjukdomen IMRD. Det vanligaste symtomet vid SLE är ledsmärta men typiskt för SLE är att även andra organsystem är påverkade av den autoimmuna reaktionen.

BPH- Beteende – och personlighetsbeskrivning hund, BPH, är som namnet anger en beskrivning av hundars mentalitet och personlighet. Den sker på en standardiserad bana där hunden får uppleva olika situationer. Hundens reaktioner beskrivs och ger sammantaget en uppfattning om hundens mentalitet och personlighet. Hundägare går beskrivningsbanan tillsammans med hunden

FB-R- Funktionsbeskrivning Retriever, FB-R, består av 11 moment som på olika sätt belyser de specifika retrieveregenskaperna så som apporteringslust, sökluft, problemlösning, vilthantering med mera. Anordnas av SSRK.

”Med glädje och iver, Nova scotia duck tolling retriever ”

Ordspråk Tollare

